

Utolsó nap! Siessen még ma Erdélyi Nyereménykötvényt vásárolni!

Régi és modern bűnök Budapest életéből

A rendőrfőkapitányság hatvanéves regénye

A budapesti rendőrség állami szervezetét 1881-ben állították fel, egy régebbi, 1872-ben kelt törvény alapján. Korábban, a rendőrség „őskorában”, még a szabadságharc előtt az ország egyes városaiban egymással össze nem függő önkormányzati rendőri szervek működtek. A szabadságharc idején megkísérelték az országos rendezést, de Világos után az osztrák policia szedett-vedett személyzete kizárólag hazafiak után kémkedett és fanatikus konspirációk után szimatolt. Ezekben az időkben a közbiztonsági állapotok nagyon elvadtak és a magyar szélhámosok, betörők és zsebmetszők szomorú világhírre tettek szert.

A Szezei-csatorna munkálatainak megindulása, 1859-ben, az ünneplőre összegyűlt előkelő egzotikus társaságban a magyar zsebmetszők sokmillió zsákmányt harcsoltak össze. A két hírhedt Mannsfeld-testvér a cercle alatt a perzsa sah adjutánsának kalapjáról lopta le a briliánsforgót...

Thaisz, az első főkapitány

Az alkotmányos élet újraindulásakor magyarokból szervezték újra Pest város polgári rendőrségét. A szolgálati utasítás kimondotta, hogy a rendbiztosok feladata „nem a közönség zaklatása, hanem annak törvény szerinti oltalmazása. Az első főkapitány Thaisz Elek volt, akit megváldoltak azzal, hogy egyes kereskedőknek és kávéháztulajdonosoknak kedvez, másokat üldöz. Perbefogták, végül felmentették. A városi rendőrség szervezete ebben az időben igen hiányos volt és nem adható elemek kerültek bele a „betyárból lesz a legjobb pandur” elv alapján. Az állami megszervezés idején, 1881-ben a rendőrség létszámában összesen 80 tisztviselő dolgozott, közülük 36 tiszt, 24 írnok, 7 kezelő és szaktisztviselő, 10 orvos és 3 főfelügyelő. Volt még 50 polgári biztos, 55 gyalogos és 65 lovasrendőr, valamint megfelelő számú díjnok és hivatalosolga. A rendőrség hatósági területe csupán Budapestre, vagyis 19.380 hektárra és 370.777 lakosra terjedt. A kiadások egy esztendőben 587.479 forintra rúgtak.

Az első időkben szélhámosok, betörők és tolvajok üldözése mellett első sorban az utcai rend és biztonság, az ipari és vásári rend, az építkezések, nyilvános járművek jelentették a rendőrség feladatát. Főleg az utcai rend fenntartása okozott mindig visszatérő, egyre súlyosodó gondokat egészen az első világháború kitöréséig. Már a hetvenes évek elején kezdődtek az első politikai tüntetések, a kommunizmus mellett, szocialista mozgolódások és anarchista szervezkedések voltak. Bécsben Etsert bankár ellen anarchista rablógyilkosságot követtek el, a szálak Budapestre vezettek s ez az ügy az anarchista párt teljes megsemmisítéséhez vezetett.

Solymossy Esztertől a daktiloszkópiáig

A tüntetéseknek külön történelme van. Előbb a véderővita robbantott ki véres utcai jeleneteket és egy alkalommal háromszor embert kerített be a rendőrség az utcán, valóságos haditeret segítségével és kísért egy szál a főkapitányságra. A tisztaeszlári Solymossy Eszter-per is tüntetésekkel váltott ki, a szabadságharc félszázados ünnepségeit a szocialdemokraták használták fel rendezésre, később a képviselőházban tárgyalta törvényjavaslatok szerint következtek a zajos utcai jelenetek. Ifjúsági és munkás-tüntetések váltogatták egymást, tüntető sétákkal és vendéglőbojkottokkal. Ezt először az erzsébetkorúti Kedvessy-féle vendéglővel szemben alkalmazták, mert a tulajdonos nem volt hajlandó helyiségeit pártgyűlésre átengedni. Egy vásárnap délelőtt több száz munkás telepedett az asztalokhoz, rendeltek egy-egy pohár sört és ott maradtak este féltízig. Nem hagytak egyetlen szabad helyet, nem léphetett be vendég, egyetlen ebédet, uszonát vagy vacsorát sem tudtak kiszolgálni.

Ez volt az első budapesti „ülősziájk”. A tulajdonos végre este 100 forinttal megváltotta a bojkottot.

Közben a képviselőházban támadják a rendőrséget, Thaisz főle miniszteri biztost küldenek, mire az első főkapitány lemond. Az utána következő időben komoly tisztogatás után megindul a korszerű fejlődés. Megalakítják a detektívosztályt, felállítják a bűnügyi nyilvántartást és a főkapitányság a volt Hatvani-utcai egykori Dreher-palotából beköltözik a régi Európa-szálló épületébe, jelenlegi helyére, a Lánchíddal szemközt. Megalakul a Mentő Egyesület és a főkapitányságon ekkor találkozzunk a rendőri sajtóiroda első nyomaival. Beöthy László és Vészi József voltak az első rendőri riporterek között. Szabályozták a tolonceljárást, Újpesten és Rákospalotát bekapcsolják a rendőri szervezetbe. A milleniumi ünnepségek parádés szereplése után a századforduló felé seregestül jönnek a reformok. A 90-es évek végén a rendőrség már alkalmazza az 1900. január 1-én életbelépelt új, modern, bűnvádi perrendtartást. A kerületi kapitányságok akkor költöznek mai helyükre, az őrszobákra bevezetik a telefont, átszervezik a bejelentőhivatalt és a rendőri sajtóiroda eddig csupán megtört intézményét hivatalosan megszervezik. Felállítják az országos bűnügyi nyilvántartást és bevezetik a daktiloszkópiát. Sok gondot jelent az erkölcsrendészeti szabályozás. A századforduló után rendezik az ütlevelevéket.

A statisztika adatai szerint a kilencszázas években állandó emelkedést mutat a rablások és útonállások száma, amely 1905-ben hirtelen ijesztően magasra szökik. A rendőrség fejlődése nem áll arányban a bűnözés emelkedésével, a gyorsan változó kormányokkal szemben nehéz kiharcolni a reformokat. Emelik a rendőrszemélyzeti létszámot, gyermekbíróságot állítanak fel és megszervezik a gyermekvédelmet, küzdelmet indítanak a pornográfia ellen és feketekönyvet állítanak fel a leánykereskedőkről.

A választójogi csatározások

Bérmozgalmak támadnak, az 1905-ös szedősztrájkot zavargások kísérik. A szocialdemokraták a választói jog mellett tüntetnek, a rendőrség fegyverhasználatot fenyegetőzik, tömegsztrájk készül, utcai csatározások támadnak. Az 1908-as katolikus nagygyűlést szegyenletes módon zavarják meg a szocialdemokraták, akiknek a gyűlést ugyanarra az időpontra azért nem engedték, mert előre hangoztatták, hogy szétverik a csuhás bandát. A körmenetet zavarókat kardlappal csatolják szét. Ez év októberében szabályos utcai zavargások fajul az állandó tüntetés, revolveres csatákkal. Ez váltja ki azt az intézkedést, amely külön engedélyhez köti a fegyverviselést. 1908. Szeptember 12-én tömegsztrájk tört ki. A tüntetések 1912. májusában lángolnak fel újra, soha nem látott mértékben, rombolás, gyújtogatás, halálos áldozatok, bombamerénylet jelzik ezt az időszakot, barrikádokon folyik a harc és helyőrséget kell az utcára vezényelni, hogy szuronyrohammal teremtsem rendet.

Közben Vázsonyi Vilmos a főváros közigazgatási bizottságában antiszemita vádolója a rendőrséget és ki akarja mondani, hogy a rendőrség csak az ügyesség indítványára tartóztatnasson. Le és hogy a rendőrség ne közöljön a sajtóval bizonyos — a nyomozás céljait nem szolgáló — adatokat és ne tegyen utólag meg nem állapítható szóbeli közléseket. A századfordulón a politikai harcok mellett a bűnözés ijesztően emelkedik, de szerveződik a rendőrség is, a főkapitányság céljára újabb épületeket vesznek igénybe, új kihágási eljárást szerveznek, erkölcsrendészeti bíróságot létesítenek és fellépnek a közvesztélyes munkakerülő ellen. Már 1910-ben szabályozzák az autóforgalmat.

A háború és a forradalmak korában

A mozgósítás és a háború lecsillapítja a kedélyeket, a bűnözés csökken.

a közönséges bűncselekmények helyett különleges háborús bűnök lépnek előtérbe. Katonaszabadtók és ál-katonaszabadtók szélhámosok, csaló hadiszállítók kerülnek rendőrkézre, posztócsalás, bakancsszállítás, kórházi visszaélések ügyében indulnak nyomozások, majd a maximált árak túllépése, takarékosági rendeletek megszegése ellen kell eljárni. Új emberbaráti intézmény létesül 1916 vége felé: az Elettantak Védő Irodája, a mai életvédelmi osztály őse.

A forradalmi 1918-as októbert bomlasztó munka előzi meg, a baloldali elemek a nemzeti tanácshoz csatlakoznak és a vörös uralomnak szabad az útja.

A forradalom bukása után újjászervezik a rendőrséget, amely a román megszállás után, a nemzeti hadsereg bevonulásától szabadon működik. Megtisztítják a forradalmi elemektől és külön politikai osztályt létesítenek, amely 1919. augusztus 8-tól 1920. október 20-ig működik. Ugyanez év 1919. augusztus 31-től 1920. június 2-ig a Margit-körúton is dolgozik egy rendőri különítmény. A politikai osztályon az első évben 9484 egyént állítottak elő és 4519-et tartóztattak le, a második évben 4661 előállítottból 2885-öt tartóztattak le. A különítményen az első évben 1292 előállítottból 1200-at, a másodikban 500 előállítottból 91-et tartóztattak le. Statáriumot hirdettek, ez javított némileg a forradalmi időkben leromlott közbiztonságon. Az egyrészes és gyülekezési jogot korlátozó rendeletek, a törvénykezés szabályozása, a gyorsított bűnvádi eljárás mind a bűnözés csökkentését vonja maga után, bár egyes, úgynevezett „közönséges” bűncselekmények, mint a zsebtolvajlások, betörések és lopások, hallatlanul elszaporodtak. A háború és forradalom a fiatalokra volt rettenetesen zűrzavaros hatással, rengeteg gyermek került az utcára és hihetetlen méreteket öltött a fiatalok bűnözése.

A huszas évek elején részben bizonyos politikai elemek, kitoloncolandó idegenek számára internálótáborokat létesítenek. A politikai rendőrségnek a titkos kommunista szervezkedések adnak sok munkát. A háború előtti munkástüntetések helyére a szociálisták tüntetések lépnek. Újra megkezdik működését a kibővített ütlevelevélosztály, ahol a Trianon miatt szétszakadt magyarok számára naponta több ezer ütlevelet adnak ki.

A pénzromlás és konjunktúra világa

Következik a pénzromlás és a konjunktúra emlékeztető ideje. A szárazkózhelyek tömve vannak és a mulatók műsoráról főkapitányi intézkedésnek kell szólnia az erkölcsellen, trágár mutatóványokat. Revízió alá veszik a moziengedélyeket. A huszas évek vége felé a főkapitányság bűnügyi osztályán az intellektuális főcsoporthoz kell nagyrafelejtetni, mert csupa ilyesfajta bűncselekmény fordul elő: hitelsértés, kaucióstikkasztás, házasságszegés, biztosítási csalások, amelyek annyira elharapóztak, hogy külön detektívcsoporthoz foglalkozott velük, fedezetlen vásárlások, váltó- és csekkcsalások. Százával alakulnak a zubbancok, hamis bukásokkal van tele a tőzsde. Életvesztélyes fenyegetések, névtelen levelek áradata, házasságszegések és zsarolások ügyében jár el a rendőrség. Az állami és társadalmi rend védelméről szóló törvény nyomán a politikai osztály dolgozik, a bűnügyi osztályon működni kezd az

állambiztonsági és sajtóügyi főcsoporthoz.

A modern korszak

Modern korszak: megkezdődnek a vutataüggyek, először a tőzsde közlekedésben levő V. kerületi rendőrfőkapitányság intézi, majd az ügyészség külön detektívcsoporthal a saját hatakörebe veszi őket. Az ütlevelevélosztály fénykorát éli, a közigazgatási osztályon kifejlődik a közlekedési osztály, amelynek a fejlődő nagyvárosi forgalom megszervezése ad feladatokat. Engedélyosztályt állítanak fel, amely a kerületi kapitányságok munkaköréből vonja ki a nagyobbára szórakoztatóiparral kapcsolatos engedélyeket. Még a huszas évek elején megszervezik az idegenellenőrzést, később felállítják a Külföldiek Ellenőrző Országos Központi Hatóságát. Egyre fontosabb feladat jut a toloncügyosztálynak, amely előbb csak rendőri felügyelet alá helyez, a legutóbbi években azonban a közigazgatási életre káros elemeket isternálja.

A kezdeti Thaisz-éra óta európai hírére fejlődött magyar rendőrség számtalan nagy bűnügy zseniális nyomozásával alapítja meg a híret, hogy ezenkívül egyre újabb feladatköröket vállaljon. A polgári légoltalom megszervezése, a dunai rendőrségeknek a révkapitányság feladatkörébe való utalása, valamint a számtalan „modern” kihágás: a zsidótörvény, honvédelmi törvény, a lakbérzsorosa feletti bíráskodás mellett a néhány hónappal ezelőtt felállított gazdasági rendőrség jelenti a legújabb kort.

Fel nem sorolható számtalan különféle feladatkörben veszik igénybe manapság a rendőrséget és elmondhatatlan, hogy a milliós Nagy-Budapest mennyi gondot, naponta elintézendő apró-cseprő ügyet, jelentős problémát zúdít erre a szervezetre. A vidéki rendőrséget húsz évvel ezelőtt államosították, Budapesten felállították a vidéki főkapitányságot és ekkor lett az addigi „államrendőrségből” Magyar Királyi Rendőrség, amelynek eleinte országos főkapitánya volt a belügyminisztériumban, most pedig közvetlenül a miniszter alá van rendelve, a minisztérium rendőri főosztályán keresztül. A legutóbbi években visszatért területekre igen sok rendőrtisztet és rendőrt helyeztek el Budapestre.

A jelen és a jövő

A főváros rendőrsége jelenleg 699 fogalmazókarbeli tisztből, 237 felügyelőkarbeliből, 9234 tagú őrskeményletéből, 27 orvosból, 82 számvevősegi és 814 kezelőtisztviselőből, 1173 tagú detektívtestületből és 414 irodai altisztből áll. Ez a létszám ma már egyáltalában nem kielégítő, a rendőrtiszt, referensek túl vannak terhelve munkával és csak tehetségüket dicséri, hogy nagy erőfeszítéssel, de hiba nélkül látják el feladatukat. Ha azonban azt akarjuk, hogy a magyar rendőrség európai hírűvé váljon, maradhatson, a jelenlegi decentralizálás helyett a szétszórt rendőri ügyosztályokat egy új, korszerű főkapitányságon kell egyesíteni és emelni a létszámot, hogy megfelelően a követelményeknek és tovább fejlődhesek. Ez lenne a legszebb ajándék a hatvanadik születésnapon.

Magyar Pál

Csak igazolvánnyal lehet cserépes növényt árulni

A növénybetegségek elterjedésének megakadályozása érdekében a földművelésügyi miniszter rendeletet adott ki, amely szerint Budapesten és a törvényhatósági jogú városokban a piacokon és vásárokon cserépes növényt, valamint virágzó és virágnélküli dísnövénypalántát csak szakképzett kertész, vagy szakképzett kertész vezetésével álló kertészet, vagy iparigazolvánnyal rendelkező virágkereskedő árulhat.

A Hungária Guttapercha- és Gummiárugyár R.-T. igazgatósága, felügyelőbizottsága és tisztviselői kara mélyen megrendülve jelentik, hogy a vállalat igazgatóságának közel két évtizeden keresztül érdemdús elnöke

újfalusi dr. NÉMETHY KÁROLY úr

v. b. t. t., ny. belügyi államtitkár, a Főrendiház majd a Felsőház tagja, számos rendjel tulajdonosa, a Budapesti és Hevesnagykunsági Református Egyházmegye örökös gondnoka stb.

életének 79-ik évében, hosszú szenvedés után, december 22-én elhunyt.

Emlékét soha el nem múló kegyelettel fogjuk megőrizni!